

Hele folket i arbeid

Taler

Johan Nygaardsvold

Dato

30 mai 1933

Sted

Stortinget

- 1 Når Stortinget ikke før har behandlet Regjeringen Mowinckels tiltredelseserklæring, kan det selvfølgelig ha mange årsaker; men en av de viktigste årsaker til at man har latt det drive så lenge, tror jeg dog er den at denne erklæring, hverken da den fremkom eller nu, kan sies å ha nogen aktualitet, kan
- 5 sies å inneholde noget som er av aktuell interesse. Hvis vi leser igjennom denne erklæringen, vil vi nemlig få se, at ved siden av en hel del vanlige, borgerlige talemåter, som man finner i hver eneste borgerlig Regjerings erklæring, er det ikke annet enn de bekjente venstres «retningslinjer», som blev gjentatt både under trontaledebatten og delvis under finansdebatten i vinter. Disse
- 10 retningslinjer sier jo ingen ting utover det vi allerede visste før. I virkeligheten kan man si at erklæringen som sådan peker bare tilbake på det som allerede var hendt, og at den gjennom innledningen til retningslinjene varsler om, at det som siden skal skje, det skal Stortinget få vite senere.
- 15 Når jeg snakker om hvad som allerede var hendt, kan man naturligvis spørre: ja, hvad var det? Jo, det som var skjedd, og som bevirket at vi fikk den nye Regjering og dermed denne erklæringen, var følgende: Både trontaledebatten i vinter og finansdebatten dreide sig hovedsakelig om hvad som nu bør gjøres fra det offentliges side for å mildne krisens virkninger for det arbeidende folk. Det
- 20 norske arbeiderpartis stortingsgruppe bar i år likesom ifjor frem kravet om omfattende kriseforanstaltninger, både når det gjelder arbeidsløsheten og når det gjelder gjelds- og rentekrisen. Vi husker også at venstre både under trontaledebatten og også delvis under finansdebatten, gav uttrykk for at de var langt på vei enig i det som blev fremholdt av det norske arbeiderparti, især når
- 25 det gjaldt bekjempelsen av arbeidsløsheten. Den da sittende Regjering, bondepartiets Regjering, vilde jo ikke engang gå inn på å diskutere det forslag som det norske arbeiderparti hadde fremsatt i den anledning, og den fant heller ikke å kunne akseptere en så luftig uttalelse som for eksempel punkt 5 i de såkalte venstres retningslinjer omkring disse spørsmål.

På grunn derav kan vi vel godt si, både når vi ser hen til årets trontale og til den debatt som blev ført at bonderegjeringen manglet ikke bare evne, men den manglet også vilje til å foreslå en effektiv bekjempelse av krisen, av den grunn og nettop av den grunn var det at bonderegjeringen blev felt. Hvordan og i hvilken utstrekning venstres Regjering vilde skaffe midler til ekstraordinær igangsettelse av og bidrag til nyttig arbeid, det fikk vi som sagt ikke vite noget om i den utstedte erklæring. Der blev bare henvist til disse retningslinjer og den rettleddning vi der finner i punkt 5.

Imidlertid har så Stortinget fått nærmere beskjed på hvordan punkt 5 i retningslinjene egentlig skal forstås, idet vi siden den tid har fått St. med. nr. 23, hvor venstre redegjør for hvad det mener bør iakttas i anledning av den økonomiske krise i vårt land. Denne St. med. nr. 23 er egentlig et supplement til den fremlagte erklæring, og det vil derfor ikke være mulig å behandle erklæringen uten at man ser den i forbindelse med denne stortingsmeddelelse, og det er det som jeg for min del akter å gjøre.

Ser vi på de økonomiske vanskeligheter som vi står midt oppe i, ser vi på den fortvilede tilstand arbeidsløsheten skaper, så vil jeg for min del si at jeg ser ikke nogen vesensforskjell på Regjeringen Hundseids forslag til bekjempelse av arbeidsledigheten og Regjeringen Mowinckels forslag i samme anledning. Visstnok foreslår den siste, venstreregjeringen, 9 millioner kroner mer til bekjempelse av krisen; men ser vi på hvordan krisen virker, ser vi på hvor omfattende for eksempel arbeidsløsheten for tiden er, må vi vel kanskje alle være enig i, at disse 9 millioner kroner mer som er foreslått av venstreregjeringen, løser ikke de vanskeligheter som nu er aktuelle over hele vårt land. Skal vi se det i forbindelse med dem, ja så kan man ikke betegne dette forslag som annet enn en lappeforanstaltning.

Det vi har lagt vekt på, det er, at man nu går inn for en effektiv avhjelp av arbeidsløsheten. Vårt syn på disse spørsmål kan vi kanskje uttrykke på den måte, at for oss er det ikke hovedsaken at nogen flere arbeidsledige får arbeid, - det er selvfølgelig en viktig side, en yderst viktig side ved spørsmålet; men enda viktigere anser jeg det, når vi skal snakke om effektive forholdsregler mot den herskende økonomiske krise, enda viktigere ser jeg det - og det har vi lagt likeså megen vekt på - at så mange arbeidsledige nu kan skaffes arbeid, at denne økning av de arbeidendes antall kan medvirke til å avhjelpe iallfall endel av de andre

70 krisevanskeligheter vi har å kjempe med.

Vi vet at en hel del av våre kommuner er i vanskeligheter. For mange av disse kommuner er det selvfølgelig gjelds- og rentebyrden som er den store, for ikke å si den største årsak til de økonomiske vanskeligheter de står oppe i; men ved
75 siden derav er det arbeidsløsheten som i en stor utstrekning er skyld i det økonomiske kaos de er i.

Jeg kan henvise til hvordan forholdene er i fiskeridistriktene, f. eks. i Sør-Trøndelag fylke. Vi har allesammen lest i avisene hvor fortvilet forholdene er f.
80 eks. ute på Frøya, i begge de kommuner som der er. Og de skildringer som vi har sett i avisene, tror jeg stort sett er riktige. Men jeg vil få lov til å gjøre opmerksom på at det er ikke bare de kommuner, det er ikke bare herredene på Frøya. Såvidt jeg kjenner til, og jeg har litt kjennskap til forholdene der ute, så er vanskelighetene like store langs hele kysten i alle fiskeridistrikter. Det er så lett
85 nu for den som vil det å snakke om det kommunale vanstyre, man kan så lettvint henvise til at så og så mange kommuner har en så urimelig høi skatteprocent, og det er så og så mange av de kommuner som tross den høie skatteprocent ikke engang klarer å få sitt budgett dekket, selv om man sløifer renter og avdrag på kommunegjelden. Men alle som nu er så forferdelig kloke på
90 det område, og som korser sig over denne kommunale elendighet, glemmer likesom den rolle som arbeidsløsheten spiller i nesten hver eneste kommune her i landet.

I nesten hver eneste av landets kommuner går det en masse arbeidsledige, for en
95 stor del av disse folk har kommunen måttet bidra ved understøttelse gjennom forsorgsvesenet. Når forholdene er slike, forstår vi at kommuneinntektene går ned og utgiftene stiger, og selv om man bruker aldri så høi skatteprocent, kommer jo den dag da kommunen på grunn av disse forhold ikke klarer de løpende forpliktelser, eller ikke klarer å hjelpe dem som er i nød.

100

Hvis man forstår disse ting, hvis man forstår den rolle som arbeidsløsheten spiller når man snakker om kommunenes økonomiske vanskeligheter, synes jeg også at man skulde forstå hvilken betydning det vilde ha i disse tider å få alle de ledige i arbeid. Et krafttak fra statens side på det område vilde ikke bare bety
105 hjelp til enkelte, men også en effektiv hjelp til de fleste kommuner, og det vilde igjen og på samme tid bety en hjelp for de i kommunen som ikke absolutt hører til de arbeidsløses antall. Kunde man få alle folk i arbeid, vilde kommunene

110 derved opná mer inntekter, utgiftene vilde gå ned, det vilde bli lavere
skatteprocent og derved mindre skatt for dem som nu utpines av skattene.

En effektiv avhjelp av arbeidsløsheten vilde dessuten på en indirekte vei bidra til
å avhjelpe enkelte andre av de krisevanskeligheter som nu er nokså fremtredende
i vårt land. Man snakker så ofte om at man skal sørge for at den og den
115 produksjonsgren, den og den produksjon blir mer lønnsom, og det kreves fra
mange hold en prisforhøielse, især på de produkter som landet trenger til sin
egen forsyning. Jeg kan være enig i at prisene er lave, ja så lave at de ikke på
nogen måte kan skaffe den nødvendige fortjeneste for produsentene. Jeg er også
opmerksom på, at tross disse lave priser er det mange ganger og for mange
120 produksjonsgreners vedkommende yderst vanskelig å få produktene avsatt. Men
jeg vil samtidig tillate mig å spørre: kan man vente andre forhold på det område
når vi har en 160 000 - 170 000 gående ledig, gående uten noen slags
fortjeneste? Disse folk har derved mistet sin kjøpekraft, og de kan ikke være
avtagere i den utstrekning som man ellers kunde vente av dem. Vilde det ikke
125 være nasjonaløkonomisk riktig å skaffe disse folk arbeid, før man begynte å
snakke om på kunstig måte å forhøie prisene på fornødenhetsartikler? Det er
derfor at jeg mener en effektiv avhjelp av arbeidsløsheten nu vilde øke forbruket,
prisene på produktene vilde stige, og de produsenter som nu har økonomiske
vanskeligheter på grunn av dårlig omsetning og lave priser, vilde derved få en
130 indirekte krisehjelp.

Jeg vil derfor understreke, at når vi under finansdebatten i vinter foreslo 50
millioner til kriseforanstaltninger, hvorav det var tenkt anvendt 34,5 millioner
til avhjelp av arbeidsløsheten, så var det selvfølgelig for derved å skaffe direkte
135 hjelp til de tusener som nu er arbeidsledige. Jeg skal ikke denne gang snakke om
de arbeidslediges kår, jeg har gjort det så mange ganger her i salen. Men jeg har
det inntrykk at det eneste som både jeg og de arbeidsledige opnår ved at man
står og skildrer forholdene slik som de i virkeligheten er, er bare noen
anerkjennende, medfølende ord fra de borgerliges side og ikke noget annet. Og
140 så får håpløsheten, nøden og elendigheten bre sig videre som den har gjort nu i
flere år, bre sig videre både i bygd og by. Det som jeg derfor denne gang vil
forsøke å understreke er, at nu likesom i vinter legger vi like megen vekt på den
indirekte avhjelp av krisevanskelighetene som en vedtagelse av vårt kriseforslag
vil medføre, og som jeg her har pekt på.

145

Men skal man opná både den direkte hjelp og den indirekte til dem som så å si

ikke er arbeidsløse i ordets egentlige forstand, nytter det ikke at man fortsetter med bare å ofre en sådan nødsskilling på bekjempelsen av arbeidsledigheten, da
150 nytter det ikke at man på budgettet fører op bare et lite beløp, som hvis man ser det på bakgrunn av de økonomiske vanskeligheter som arbeiderklassen er oppe i, kun er en politisk skuepenge. Vil man arbeidsløshetens og krisens bekjempelse, så må man forsøke å ta et krafttak, ta i så stort som man overhodet kan ta i, så de direkte virkninger kan medføre indirekte virkninger på andre
155 områder.

I denne forbindelse må jeg også peke på at det ikke bare er vi i det norske arbeiderparti som har dette syn på disse krisespørsmål. I land efter land viser det sig nu at iallfall enkelte av de borgelige partier går inn for en effektiv
160 bekjempelse av krisen. Vi kan for eksempel lese i avisene igår og idag at i vårt naboland, Sverige, er der nu, samtidig med at vi i det norske arbeiderparti her i landet kjemper for bevilgning på 50 millioner kroner til samlet krisehjelp uten å få nogen støtte fra noget borgerlig parti, opnådd enighet om en bevilgning på 180 millioner kroner bare til arbeidsløshetens bekjempelse.

165 Ja jeg sier, at hvis jeg var medlem av noget av de borgerlige partier, vilde jeg bent ut skamme mig når jeg så hvordan man optrer her i landet i motsetning til i andre land, - jeg vilde skamme mig fordi partiet vilde forsøke å kjøpe sig politisk avlad i disse krisetider ved en bevilgning som varierer fra 3 og op til 12 millioner
170 kroner, alt eftersom partiene mener å ha behov for politisk avlad til høstens valg. Men selvfølgelig, de borgerlige partier får selv avgjøre hvordan de akter å stille sig. Vil de fortsette med å bevilge en sådan politisk skuepenge som ikke har nogen betydning for en effektiv bekjempelse av arbeidsløsheten, så får de gjøre det; men vi i det norske arbeiderparti mener at en så småskåren bevilgning er
175 stort sett bortkastede penger når det gjelder disse formål.

Visstnok foreslår, som jeg før har sagt, Regjeringen Mowinckel 9 millioner kroner mer til kriseforanstaltninger enn det som blev foreslått av bondepartiregjeringen; men det er, som jeg også før har gjort opmerksom på,
180 ingen vesensforskjell mellem disse to forslag. Der kan selvfølgelig skaffes arbeid for nogen flere for det største beløp, det innrømmer jeg; men Regjeringen Mowinckels forslag vil likeså litt som bondepartiregjeringens bety en sådan effektiv avhjelp av arbeidsløsheten at det vil medføre at alt det som nu ligger frosset fast her i landet, igjen kan løses og begynne å røre på sig, så vi går frem
185 mot bedre tider. Derfor er det vi i det norske arbeiderparti må betegne

venstreregjeringens forslag som alldeles utilstrekkelig.

190 Hvad Regjeringens dekningsmåte angår, skal jeg ikke her gå i detaljer; jeg går nemlig ut fra at det vil andre av mitt parti gå nærmere inn på. Kun så meget vil jeg si, at mitt parti ikke på nogen måte kan stemme for den av venstreregjeringen foreslåtte forhøielse av kaffe- og sukkertollen.

195 Hvad angår de øvrige uttalelser i den foreliggende erklæring skal jeg ikke hefte mig videre ved dem. Når Regjeringen for eksempel uttaler, at den vil «med dette» - som foran er nevnt disse såkalte retningslinjer - «som sitt nærmeste arbeidsprogram, søke samarbeide med Stortinget og alle byggende krefter i folket for å fremme nærings- og arbeidslivet og lette såvel de indre som de ydre vanskeligheter som verdenskrisen medfører også for vårt land. Herunder vil den
200 ha sin oppmerksomhet særlig rettet på kommunenes forhold og stillingen blandt fiskere og landbefolkning», - så vil jeg få lov til å uttale at denne sats jo er laget over akkurat den samme lest som den en høireregjering bruker, og som den bonderegjeringen også brukte.

205 Vi kjenner igjen disse uttalelser, de går igjen i enhver Regjerings erklæring, når de ikke har annet å si, sier de dette, og ut fra det må selvfølgelig også disse runde talemåter bedømmes. I dette tilfelle må de også bedømmes i belysning av det forslag som Regjeringen har fremlagt i St. med. nr. 23, og da er sannelig ikke disse uttalelsene meget verd.

210

Stillingen er nu slik utover landet at vanskelighetene kan ikke avhjelpes bare med å koke en ny suppe på gammelt borgerlig samlingssnakk o. s. v. Det har de som lever under vanskelighetene, hørt nok av før. Det som nu kreves, og det kreves utover hele landet fra dem som lider under vanskelighetene, det er at
215 landets Regjering og Stortinget i fellesskap i handling viser at de vil gjøre noget for å forbedre stillingen, slik som den er idag. Det er ikke nok at Regjeringen kun søker å forbedre sitt partis politiske aksjer, det kreves også at den virkelig tar fatt i disse spørsmål, slik som man har måttet gjøre i mange andre land.

220 Det som nu efter vår mening bør være løsenet og det som virkelig får tilslutning utover hele landet, men som man vil forsøke å overdøve med samlingssnakk og med snakk om arbeidsmonopol og boikottlov o. s. v. det er kravet: Hele folket i arbeide, koste hvad det koste vil. For i lengden er det nemlig det som lønner sig best allikevel. Det er ingenting som lønner sig så dårlig som å la det drive på det

viset at en stor del av landets befolkning ikke skal få lov til å gjøre nyttig arbeid. Det er av den grunn at vi også denne gang legger frem våre forslag til kriseforanstaltninger. Vi vet nemlig at vedtagelsen av disse forslag ikke bare vil skaffe arbeide til en masse av dem som nu går arbeidsløse, og at det således vil ha en direkte virkning for deres vedkommende; men vi vet også at det vil bety øket kjøpekraft, øket omsetning, og at den indirekte virkning av at man nu tar et krafttak for arbeidsløshetens bekjempelse, vil være at man skaffer hjelp til tusener av dem som vel ikke i første rekke kan sies å være arbeidsløse, men som alle allikevel sliter så vondt under krisens vanskeligheter.

Jeg vet at man her vil møte mig med den gamle innvending at dette vi klarer ikke. Vi klarer ikke å ta dette løftet å bevilge 50 millioner. Jeg vet at man her vil komme koldt, kynisk og overlegent og søke å bevise at nei, dette det går da ikke an, dette er den rene umulighet. Jeg vet dette; men da vil jeg allerede nu på forhånd få lov å spørre dem som ikke finner at det går an å gjøre en sådan anstrengelse: Går det an å la det fortsette som hittil? Tror de borgerlige partier her i landet ennå på at alle de vanskeligheter som vi er oppe i, som vi ser foran oss hver dag, skal rette sig litt efter hvert? Tror de på at de retter sig i marsjen?

Nei, jeg er sikker på at det tror de ikke. Men tross det henger de fast ved den gamle opfatningen at man skal forsøke å gjøre det så bra som mulig for kapitalen her i landet, for «næringslivets menn», som det heter, og så skal det siden bli bra for dem som har det vondt, for bønder, småbrukere og arbeidere. De forsøker fremdeles å innbille folk det. Den opfatning holder på å ramle utover hele verden på grunn av den hårdhendte virkelighet de står overfor. Kan ikke arbeidsutøverne få nogenlunde vilkår, så neimen om det går an å skaffe orden og rede i de forskjellige lands økonomiske forhold heller.

Dessuten vil jeg her likeoverfor de innvendinger som vil komme, at vi ikke klarer det, få lov til å gjøre opmerksom på - som jeg også har gjort før - at når det har gjeldt andre formål, når det så å si har gjeldt andre klasser enn nettop den arbeidende klasse, da har vi hatt råd her i landet til å ta store og tunge løft. Da har vi kunnet skaffe pengene, når man bare har funnet at det var påkrevd av hensyn til kapitalens interesser. Til alle de som nu vil forsøke å bevise at 50 millioner til kriseforanstaltninger makter vi ikke å skaffe, vil jeg si: Før dere kommer med det beviset denne gang, vil jeg be dere om at dere slår efter i statens og Norges banks protokoller og bøker for å få rede på hvor meget der er ofret for å redde spekulasjonsbankene, for å hindre at de brøt sammen, banker som

265 brøt sammen allikevel tross de store ofre. Se efter det før de gir dere til å protestere mot at vi har råd til å redde hundretusener av mennesker som nu er i nød.

270 Nei, det det nu gjelder om det er om man har vilje. Man ser hvordan forholdene er. Det mangler ikke på synet i dette tilfelle; men det der mangler hos de borgerlige partier, er viljen. Evnen har vi nok, bare vi kan skaffe viljen tilveie, og det er denne evne og denne vilje vi vil forsøke å reise til det store formål: Hele folket i arbeid.

275

Kilde

Stortingstidende 1933, s. 1451-1455

280

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/hele-folket-i-arbeid-69>

285

290

295

300